

PLANINARSKI I TURISTIČKI PUTOVI

ŠUMARI - GRADITELJI PLANINARSKIH PUTOVA

BRANKO MEŠTRIĆ, Zagreb

KAUDERSOV PUT

Svakome planinaru kad se nađe na poznatom prijevoju Vratniku ponad Senja, pogled odmami široka pučina dolje u dubini i prividna kamenita puštoš na otocima. Približite li pogled, pred očima će vam buknuti u svom svojem zelenilu Senjska draga. Zanimljivo je da je sve to zelenilo plod ljudskih ruku i da je još prije stotinjak godina čitava ta velična dolina bila pusta i kamenita, da su bujice harale i svakih nekoliko godina plavile Senj, a u nekim su godinama i senjski mrtvaci plivali poratom, jer bi bujica odnijela groblje. Velikim naporima šumara bujice su sanirane, strane ozelenjene i danas imamo ovu prekrasnu zelenu zavalu i brojne spomenike djelima ljudskih ruku.

Svima koji žele upoznati nešto novo predlažem da s ovog mjesta, s Vratnika, krenu nizbrdo pješice u Senj te na taj način upoznaju upravo ta djela i posebno Kaudersov put. Profesor Alfons Kauders (Zagreb, 1878. - 1966.) bio je šumarski stručnjak i pisac, tek posljednji od velikog broja šumara koji su svoj rad utkali u ovo zelenilo, a za nas planinare značajan je kao graditelj vrlo zanimljive građene staze, koja se iz samog grada Senja uzdiže do Rončević dolaca.

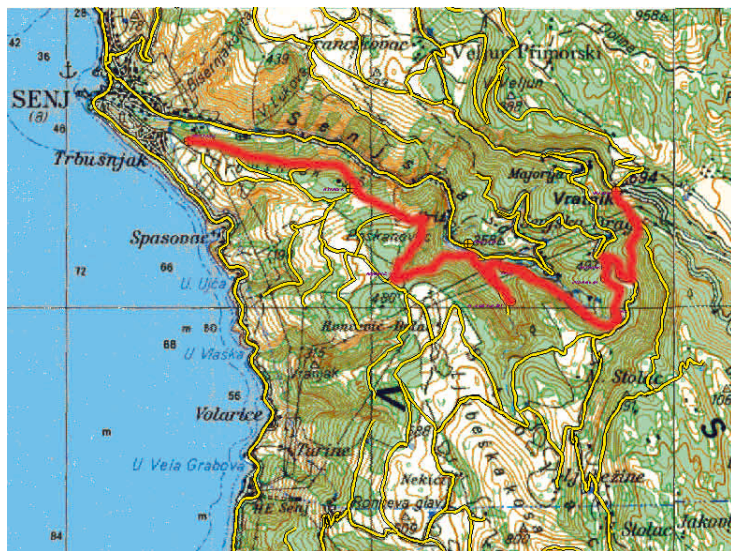

Iznad zelene Senjske drage

foto: Branko Meštrić

Najpogodniji način za upoznavanje Senjske drage je zanimljiv višesatni, no ne pretjerano naporan silazak s Vratnika u Senj. Mnogi ne znaju da odmah ispod motela na Vratniku, s parkirališta na jugoistok, kreće originalna trasa poznate Joze-finske ceste (dovršene još 1779.), te da je ta cesta dva puta mijenjala trasu kroz Senjsku dragu, pa stara trasa danas može poslužiti kao krasna šetnica.

Krenete li s Vratnika, već nakon manje od kilometra izbit ćete na poznatu cestu prema Stolcu, kojom se neki planinari koriste za prilaz na Jadičevu planu. Preporučujem da ne nastavite njome i da se po cesti vratite stotinjak metara do zavoja da biste u jednom prekrasnom docu obišli ostatke šumskog

rasadnika iz kojega su potekle mnoge sadnice kojima je Senjska draga ozelenjena. U rasadniku je izvor, a i nešto poviše njega nalazi se značajan izvor Milen. Silikatna podloga je rijetkost na Velebitu, a upravo zahvaljujući tome ovdje ima mnogo izvora pa se razvila i specifična vegetacija.

Dalje nam valja laganim spustom prema dolini i kad stignemo do planinarskog raskrižja kod Krajačeve vodenice, približili smo se polovici puta. Dvadesetak minuta lijevo, prekrasnom sutjeskom s nekoliko ponajvećih gradona (protubujičnih prepreka) i stranama učvršćenima običnim borom, vrijedi svratiti do planinarske kuće »Sijaset«. Za one sklonije civilizacijskim rješenjima čak nešto bliže nadesno, na samoj današnjoj cesti, poznata je gostionica Stric Luka o čijoj janjetini kruže priče među znalcima. Tu je i prilika za prekid hodanja ili možda početak u nekoj drugoj varijanti, jer se do ovog mjesta lako može prići automobilom.

Iako od planinarske kuće »Sijaset« postoji obilježena staza za Rončević dolac, mi ćemo se vratiti do spomenu-

tog raskrižja kod Krajačeve vodenice i nastaviti po originalnoj jozefinskoj trasi ostrim usponom kroz šumu sve do Rončević dolaca. To je oaza na visini od 400-450 metara, gdje je u teškim vremenima bilo utočište žiteljima ovoga kraja. Sada će poslužiti kao udobna zelena oaza prije nego se konačno uputimo nizbrdo Kaudersovim putom kroz onaj pravi ljuti krš.

Alfons Kauders vodio je Inspektorat za pošumljavanje krša u Senju od 1925. do 1934. godine. Pred kraj tog razdoblja, 1932. pokazalo se potrebnim sagraditi tvrdi, solidniji put iz Senja do

Rončević dolaca, te je sagrađena zidana staza duga oko 3 kilometra koja se penje jednolikim usponom uz tek jedan oštiji uspon u zavojima na početku. Negdje pri polovici puta treba obići Pišarolu, zanimljivu građenu nakapnicu, koja je jedina u ovom ljutom kršu mogla osigurati nešto vode za stoku. I konačno, pred kraj uspona, dva su izuzetna vidikovca na Senjsku dragu, s kojih pogled puca svom njenom širinom.

Šumarija Senj nedavno je dobro prokrčila stazu, a PD »Šumar« je, uz tek nekoliko mačeta i

Pred planinarskom kućom »Sijaset« u Sijasetskoj dragi foto: Branko Meštrić

kosira, uspješno izvelo promotivnu hodnju ovim šumarskim putem. Nadamo se da ćemo uskoro uspjeti obilježiti i ukazati namjericima na najznačajnije točke na putu. Namjera nam je poučnim pločama obilježiti cijelu Kaudersovu stazu te dostojno obilježiti velikim panoima sve tri ulazne točke na njoj i tako omogućiti turistima užitek šumske šetnje kroz ovaj prekrasni kraj, a istovremeno se odužiti graditeljima cesta i staza za njihov trud.

PREMUŽIĆEVA STAZA NA RABU

Hrvatski planinari dobro poznaju čuvenu vinsku velebitsku stazu koju po njenu graditelju uobičajeno zovemo Premužićevom stazom. Ona polazi sa Zavižana, omogućava lak prolaz kroz veličanstvene Rožanske kukove, potom izlazi na Alan, da bi ispod Šatorine i Budakova brda izbila nad Ravni Dabar. Čak i danas, uza sve moderne tehnologije, teško možemo pojmiti kako se Premužić, velik šumar i graditelj, uopće usudio ući u ovaj projekt. Ući i vrlo uspješno ga završiti.

Manje planinara zna da je i uzdužna velebitska cesta od Ravnog Dabra do Štirovače također njegovo djelo. A da se opet zadivimo neospornom umijeću graditelja, dovoljno je samo ući u područje Kukulina gdje će se svatko zaprepasteno upitati kako je kroz takav teren uopće bilo moguće provesti cestu.

Još manje planinara pak zna da na Rabu postoji još jedno djelo Ante Premužića. I to kakvo djelo! Staza je tako dobro napravljena da je čak predobra za planinare. No, nećemo to zamjeriti graditelju, jer staza i nije građena za planinare već za rapsko stanovništvo. Kroz godine mnoga je pastirska noga njome istjeravala stada na visoravan, drva u dolinu, a mnoga je đaćka noga njome dnevno prašila i po tri sata u oba smjera.

Staza počinje u Supetarskoj Dragi, nekoliko stotina metara sjeverno od crkve sv. Petra u istoimenom zaselku. Kreće se uz meliorirano bujično korito, kroz lijepe šume crnike, u stalnom laganom usponu koji traje oko pola sata. Iako i putem ima značajnih vizura i objekata, svakako pri kraju uspona treba zastati i posjetiti vjerojatno najveće stablo hrasta crnike na otoku Rabu, a možda i najveće u Hrvatskoj. Po priručnom »žniranac« mjenjenju, opseg mu je 475 cm ili, kako to šumari izražavaju, prsni promjer mu je oko 150 cm. Vrijedi to stručnije izmjeriti i obilježiti na licu mjesta.

Druga trećina puta vodi preko visoravni Kanat. Staza je tu gotovo ravna, ali i dalje izgrađena s marom i pedantnošću. I neznatna udubljenja od tridesetak centimetara brižljivo su nadzidana da se ne bi izgubilo na visini. Malo pretjerano, ali može se razumjeti ako se gleda sa stanovišta klesara koji treba prehraniti brojna gladna usta, a investitor spremno plaća. Od prirodnih fenomena, na ovom

dijelu puta valja obići pomalo nadrealni »kanjon« koji je nastao i još uvijek se širi nagrizajući debele naslage crvenice.

Nesumnjivo najatraktivniji je silazni dio puta s visoravni prema Loparu. Kad se izbije iz šume Fruge, odjednom pred očima pukne svom širinom čuvena kilometarska pješčana plaža u Loparu, Velebitki kanal iza nje i njegovo veličanstvo Velebit kao nenadmašna kulisa ovoj sceni. Staza se opet pravilno spušta u selo i završava doslovno na jednoj od najljepših plaža Jadrana. Kakav zgoditak nakon sata hodnje po ljetnoj vrućini!

Ovom prigodom spomenuo sam samo tri pješačka objekta koje su hrvatski šumari u svjetskom međuraću ostavili planinarima. Ima takvih objekata još mnogo, a svakom planinaru je znano da je i čuveni Leustek, čije ime nosi valjda najpoznatija staza na Medvednici, isto tako bio gradski šumar.

Premužičevo djelo na otoku Rabu

foto: Branko Meštrić